

NESTOR ČESKOSLOVENSKEJ PSYCHOLÓGIE J. KOŠČO SA DOŽÍVA 90-TKY

15. októbra 2010 sa v dobrom zdraví a v plnej duševnej sviežosti dožíva veku 90 rokov doc. PhDr. Jozef Koščo, CSc. Toto výročie nám poskytuje príležitosť na stručné zhodnotenie života tejto vynikajúcej osobnosti – vedca a pedagóga, ktorý zohral pozoruhodnú úlohu v rozvoji (poradenskej) psychológie v Československu.

Jozef Koščo sa narodil 15. októbra 1920 v Spišskej Novej Vsi. V r. 1940 ukončil stredoškolské štúdium maturitou na štátnom reálnom gymnáziu v rodnom meste. V r. 1940 začal študovať na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity (po r. 1945 opäť premenovanej na Univerzitu Komenského) v Bratislave, odbory filozofia - dejiny, od školského roku 1941/42 so zameraním na psychológiu. Ako študent pôsobil na mieste zmluvného asistenta na Štátnom psychotechnickom ústave v Bratislave. Práca v tejto inštitúcii formovala jeho vzťah k psychológii a nasmerovala jeho celoživotnú profesionálnu dráhu. Počas vysokoškolského štúdia pracuje aj v Ústredí slovenského katolíckeho študentstva, ako predseda Spolku poslucháčov filozofie (Ľ. Štúra) atď. Po získaní absolútoría zložil rigorózne skúšky a obhájením práce *Mladík a povolanie* získal v r. 1945 titul PhDr. so zameraním na odbor psychológia. Hodnosť kandidáta vied získal v r. 1963, na docenta psychológie habilitoval v r. 1964 dielom *Dejiny sycho1ógie*. Návrh jeho žiadosti na získanie hodnosti doktorátu vied (DrSc.) Ústredný výbor KSS zamietol a tým znemožnil aj prístup k vedeckopedagogickej hodnosti univerzitného profesora. Od r. 1957 až do odchodu do dôchodku pracoval ako vedecky, resp. vedúci vedecky pracovník.

Po ukončení štúdia pracoval spočiatku v Bratislave. Krátky čas stážoval aj v Ústave ľudskej práce v Prahe. Odtiaľ odišiel na východné Slovensko, kde bol poverený založiť a viesť pobočku Štátneho psychotechnického ústavu v Košiciach, neskôr premenovaného na Československý ústav práce. Ústav bol zrušený v r. 1949. Za päť rokov pôsobenia pobočka tohto ústavu vyvíjala bohatú činnosť v oblasti aplikovanej psychológie.

V tomto období (1946 - 1950) v prácach Jozefa Košču v oblasti vedecko-výskumnej, teoretickej, koncepčno-organizačnej a popularizačnej prevládala problematika mládeže (voľba povolania, štúdium na školách, alkoholizmus a nikotinizmus u stredoškolákov), úlohy psychológov v stredoškolských internátoch a koncepčno-organizačné problémy realizácie psychotechnických služieb v kraji i na Slovensku. Zúčastnil sa zakladania Psychologického odboru Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine ako prvej vedeckej spoločnosti pre psychológiu v slovenských dejinách.

Dr. Jozef Koščo prešiel v r. 1951 na detašované pracovisko Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Košiciach, kde v predchádzajúcich rokoch (1948 - 1951) prednášal psychológiu ako externý pracovník. Zúčastňoval sa premien tejto fakulty na Vysokú školu pedagogickú. Po ich presťahovaní do Prešova založil a viedol Katedru psychológie, pedagogiky a školskej praxe a ďalej rozvíjal psychológiu na východnom Slovensku. Orientuje sa na dejiny psychológie a iniciuje založenie komisie pre dejiny slovenskej psychológie pri Psychologickom laboratóriu Slovenskej akadémie vied. Predmetom jeho trvalého záujmu sa stáva oblasť psychologického poradenstva, používa termín poradenská psychológia. Už vtedy zastával názor, že vzťah k povolaniu je potrebné skúmať v celoživotnom vývine človeka..

V r. 1956 Jozef Koščo opäť odišiel do Bratislavy. Jeho odchod podmienili obmedzene možnosti odborného rozvoja, zlé politicko-ideologické podmienky pre vedecko-pedagogickú činnosť na škole v Prešove, ale aj otvorenie jednodborového štúdia

Psychológie na Katedre psychológie FF UK v Bratislave a zriadenie Psychologického ústavu tejto fakulty v r. 1957. Tu pracoval ako vedecký pracovník, s vymedzenými povinnosťami v oblasti vzdelávania viacmenej až do odchodu na dôchodok v r. 1990. Spočiatku prednášal viaceré témy z odboru psychológia, neskôr sa špecializoval a viedol semináre z pedagogickej psychológie, dejín psychológie a výchovného poradenstva. Postupne sa vyhranil jeho záujem o dve oblasti – poradenskú psychológiu a dejiny psychológie. Od začiatku presadzoval v ústave vznik úseku poradenstva, z ktorého sa postupne vytvorilo oddelenie biodromálnej a poradenskej psychológie (aj samostatný Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva).

Od r. 1957 začal spolupracovať s prof. J. Doležalom, riaditeľom Psychologického ústavu Karlovej univerzity, pri zakladaní a riadení činnosti pracovnej skupiny (od roku 1959 celoštátnej komisie pre výchovné poradenstvo) Ministerstva školstva v Prahe pre vypracovanie koncepcie sústavy výchovného poradenstva v Československu. Podieľal sa na vypracovaní smerníc pre vybudovanie sústavy výchovného poradenstva na základných deväťročných školách v ČSSR (1962), na stredných všeobecno-vzdelávacích a odborných školách (1963) a na vydaní Vyhlášky o ustanovení osobitnej funkcie výchovného poradcu na školách I. a II. cyklu. Realizáciu úloh vyhlášky zabezpečoval v Čechách a na Morave Psychologický ústav Karlovej univerzity, resp. Ústav pre sociálny výskum mládeže a poradenstvo pri Pedagogickej fakulte Karlovej univerzity, na Slovensku Psychologický ústav FF UK, oddelenie psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva. Z tohto oddelenia sa neskôr stal *Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva*. V spolupráci so slovenským výborom pre vysoké školy zaradil Ústav do svojho programu psychologické poradenstvo na vysokých školách. Zriadil v roku 1968 tzv. Akademickú (dnes Psychologickú) poradňu pre vysokoškolákov, vtedy prvú nielen v ČSSR, ale aj vo východoeurópskych krajinách. Poradňa pre vysokoškolákov pôsobí na Univerzite Komenského dodnes.

V r. 1965 - 1968 bol Jozef Koščo predsedom celoštátnej komisie pre výchovné poradenstvo pri MŠ ČSSR v Prahe. Zameral sa predovšetkým na koncepčné a štatutárne doriešenie postavenia psychológie a psychológov v systéme výchovného poradenstva v Československu. Jeho snahou bolo spojiť a koncepčne vybudovať špecializované psychologické služby, ktoré by slúžili ako servis pre výchovné poradenstvo, ale boli by aj samostatnými špecializovanými psychologickými inštitúciami. Spolu s kolegami (doc. Bažány, doc. Bárta, doc. Blaškovič) spracovali a zabezpečovali realizáciu projektu prijatého vo forme *Vyhlášky o krajských psychologických výchovných klinikách a strediskách pre voľbu povolania* (SNR SSR, 1966, MŠ ČSSR, 1967). V r. 1970 sa tento projekt doplnil, schválil (ako rezortná vyhláška) a začal realizovať. Konštituovali sa krajské psychologické výchovné kliniky a strediska pre voľbu povolania a okresne psychologické poradne a poradne pre voľbu povolania, ktoré dnes (pod zmeneným názvom) zamestnávajú a živia značný počet psychológov a pedagógov. Postupne rezort školstva nadviazal spoluprácu s rezortom Ministerstva práce a sociálnych vecí SSR a psychologické služby sa rozšírili o Manželské a predmanželské poradne, ako zariadenia ministerstiev práce, sociálnych vecí a rodiny ČSR a SSR.

Za dlhé obdobie svojho profesionálneho pôsobenia spájal J. Koščo teoretické a koncepčné otázky s praxou v psychologickom poradenstve a vedecké poznatky uplatňoval

v pedagogickom procese. Vždy bol v centre psychologického diania, podieľal sa na budovaní psychologických pracovísk a služieb. Veľa úsilia venoval profesionalizácii a profesii psychológa, vychoval generácie psychológov, bol školiteľom vedeckých aspirantov, zasadal v komisiách ako porotca, školiteľ či oponent.

Aj sám organizoval a obsahovo pripravil cely rad národných aj medzinárodných konferencií a sympózií. J. Koščo bol spoluzakladateľom Slovenskej psychologickéj spoločnosti. V rokoch 1967 - 1968 zastaval funkciu jej predsedu (a zároveň podpredsedu Československej psychologickéj spoločnosti), bol aj predsedom jej sekcie pedagogickej a poradenskej psychológie.

Jozef Koščo bol aktívnym členom redakčných rad viacerých našich odborných časopisov s psychologicko-pedagogickým zameraním: *Psychologicky časopis* (1953-1955), *Výchovný poradce*, *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, *Československa psychológia*, *Psychológ v Československu*, *Psychologica* - zborník FF UK, aj medzinárodného časopisu *International Journal for the Advancement of Counselling*. Okrem toho bol autorom početných expertíz pre MŠ SSR, MPSV SSR, ČSAV a iné inštitúcie.

J. Koščo je autorom viac ako 150 vedeckých prác uverejnených v Československu aj v zahraničí. Z jeho diel sú najvýznamnejšie *Dejiny psychológie* z r. 1964, *Predmet a systém psychologických vied* (1975), ktorú napísal v spoluautorstve s T. Pardelom a *Poradenská psychológia* (J. Koščo a kol.), ktorá vyšla v r. 1987.

Mnohé aktivity Jozefa Košču (vedecko-výskumné, aj organizačné) presiahli hranice Československa. Okrem spomínanej Medzinárodnej porady expertov UNESCO k celoživotnému poradenstvu z Európy a Severnej Ameriky v r. 1972 v Bratislave, ktorú J. Koščo zorganizoval a koncepčne viedol, to bolo napr. aj spracovanie analýzy vývoja a stavu psychológie v Československu do informačnej publikácie *Psychology around the World* (Sexton-Misia, 1976). J. Koščo vytvoril osobitnú školu psychologického poradenstva, ktorú hodnotili renomovaní odborníci v časopise *International Review of Applied Psychology* v r. 1977 ako jednu z piatich najvýznamnejších na svete.

V r. 2007 pri príležitosti 50. výročia vzniku výchovného a psychologického poradenstva na Slovensku podpredseda vlády a minister školstva SR J. Mikolaj ocenil dlhoročných bývalých aj súčasných pedagogicko-psychologických pracovníkov. Ďakovný list podpredsedu vlády a ministra školstva si prevzal aj autor koncepcie biodromálneho poradenstva Jozef Koščo.

Ocením celoživotného diela J. Košču aj v oblasti celoživotného poradenstva bola jeho nominácia Asociáciou výchovných poradcov SR na udelenie Veľkej medaily sv. Gorazda. Nominant si toto vyznamenanie prebral v Bratislave dňa 25. marca 2010 z rúk ministra školstva SR.

Ako autora koncepcie psychologicko-výchovného poradenstva v SR udeľuje Asociácia výchovných poradcov SR od r. 2010 Cenu Docenta Jozefa Košču.

29. júna 2010 sa na pôde Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove konala na počesť jubilanta a za jeho aktívnej účasti konferencia s medzinárodnou účasťou *Psychologické poradenstvo na celoživotnej ceste človeka*. Svoje dva vstupy (30 a 15 minút) na nej predniesol jubilant (ako jediný z referujúcich) spamäti. Zaspomínal si v nich o. i. aj na mladého českého psychológa PhDr. Josefa Stavěla z pražského Psychotechnického ústavu povolaného v r. 1928 zriadiť *Psychotechnický ústav a Ústrednú poradňu pre voľbu*

povolania na Slovensku a na nežičlivé obdobie 50-rokoch minulého storočia, keď sa od svojich sovietskych kolegov dozvedal o fyzickej likvidácii niektorých z nich.

J. Koščo je príkladom toho, čo psychológovia hlásia. Totiž, že aktívnou duševnou činnosťou si môže človek zachovať pamäť aj myslenie takmer bez ohľadu na pribúdajúce roky. Želáme si, aby sme sa s jubilantom mohli stretnúť na konferencii aj o ďalších päť rokov.

Štefan Vendel

Odborná literatúra

Bess H. Marcus, LeighAnn H. Forsyth: PSYCHOLOGIE AKTIVNÍHO ZPŮSOBU ŽIVOTA: Motivace lidí k pohybovým aktivitám

(Praha: Portál, 2010, 224 s. ISBN 978-80-7367-654-4)

Naše spoločnosť si v poslednej dobe čím ďalej viac uviedomuje riziká plynúce z nedostatku pohybových aktivít detí, mládeže i dospelých, sedavého spôsobu zamestnania a rady ďalších negatívnych vlivů súčasnej doby. Ukazuje sa, že problémom není ani tak špatná dostupnosť či neznalosť vhodných pohybových aktivít, zdravotných rizík nízkej pohybovej aktivity a benefitů príměřenej pohybovej aktivity, ale predovšetkým chýbajúca ochota ľudí zmeniť zabehlé spôsoby života a do svojho denného režimu zaradiť vhodné pohybové aktivity. Motivácia je teda jednou z základných podmienok úspešnej zmeny.

Na tento problém reaguje kniha *Psychologie aktivního způsobu života: Motivace lidí k pohybovým aktivitám* (z anglického originálu *Motivating people to be physically active*). Recenzovaná monografia sa svojou praktickou konkretizáciou vymyká záplavě publikácií o zdravom životnom štýle, ktoré na čtenáre apelujú, aby zaradiť pohyb do svojho denného režimu, zmenil štýl výživy, odboural škodlivé návyky, ale už sa nezabývajú samotnou cestou týchto zásadných zmien. Můžeme len souhlasit s myšlenkou prekladateľů L. Dobrým a J. Hendlem, ktorí v úvode píšú: *“Kniha Psychologie aktivního způsobu života se velmi srozumitelně a prakticky zabývá motivováním lidí k pohybovým aktivitám”*.

Text je určen predovšetkým profesionálům, poradcům v oblasti zdravého životního štýlu, odborníkům z oblasti kinantropologických věd. Ovšem také pro člověka neorientujícího se přímo profesně na problematiku pohybových aktivít a jejich zdravotných benefitů je čtení této knihy velice cenným a inspirativním přínosem k péči o tělo a potažmo také péči o duši.

Kniha je rozdělěna do dvou částí: *Teoretický základ a nástroje ke zjišťování motivační připravenosti a Aplikace*.